

un act de lipsă de conștiință politică, dacă le-ar refuza și ar accepta alt program – pe care nu-l împărtășește tale-quale.

4.) Platforma e un program de guvernare a țării, în toate compartimentele vieții de stat cu soluționare diferitelor probleme fundamentale politice, rasiale, etc.

Ori colaborarea partidelor din Cluj au cu totul alt scop. Nu au să facă reformă, nu au să guverneze, nu au să facă politică sau să legifereze. Are o singură misiune: administrarea, respectiv colaborarea cu administrarea temporară a Clujului.

În consecință e deplasat să se discute „platformă” pentru activitate restrânsă, locală administrativă – de expedient.

26. XII. 1944.

21.

A. I. LAVRENTYEV, AZ OROSZ SZSZK KÜLÜGYI NÉPBIZTOSÁNAK ÁTI-RATA ANDREJ JA. VISINSZKIJ KÜLÜGYI NÉPBIZTOS-HELYETTES-NEK, AZ IDEIGLENES ÉSZAK-ERDÉLYI ADMINISZTRÁCIÓ LÉTREHOZÁSÁNAK KÉRDÉSÉRŐL⁵⁷⁷

Moszkva, 1944. december 26.

TITKOS

Tyevcsenkov elvtársnak, a Második Ukrán Front Politikai Főcsoportfőnöksége vezetőjének közlése, amely Goldberger, a Román Kommunista Párt Észak-Erdélyi tartományi titkárának írásbeli jelentését⁵⁷⁸ tartalmazza, mely taglalja Észak-Erdély gazdasági és pénzügyi helyzetét, a következő szükségszerű teendőkre hívja fel a figyelmet:

1.) Egy Észak-Erdély ügyeit intéző Kormánybiztosság megszervezése, mely az adminisztratív szerveket, a gazdaságot, a pénzügyeket, a kereskedelmet, az egészségügyet, iskolákat stb. irányítaná. Ahogy a feljegyzésből érteni lehet, a Kormánybiztosság vezetését a szovjet katonai hatóságoknak kellene kijelölni Észak-Erdély lakossága soraiból.

2.) Bank szervezése, mely tőkét a Szovjet parancsnokságtól kapná, melyet jövőbeli iparcikk és élelmiszerszállításokkal egyenlítenének ki.

3.) Klíring útján történő, Románia és Észak-Erdély közötti alapanyag csere engedélyezése. Ezen javaslatok megvizsgálásakor azonnal a következő kérdések merülnek fel:

a) Mennyi ideig nem kerül Észak-Erdély (egésze vagy a nagyobbik része) Romániához.

b) Egész Erdély átkerül-e Romániához és ha nem, a nagyobbik részből pontosan melyik [rész].

A román kormánynak a román adminisztráció észak-erdélyi bevezetését érintő kérdésére a szovjet kormány a SZEB-en keresztül kijelentette, hogy román közigazgatási szervek Észak-Erdélybeli létrehozásának határideje és rendje szervesen összefügg az összes többi, a fegyverszüneti megállapodás teljesítését érintő kérdéssel, elsősorban olyan feltételekkel, mint a 2. cikkely teljesítése. A jóvátétel fejében történő szállításokról szóló egyezmény aláírása (mely a legrovidebb időn belül várható) még nem jelenti a fegyverszüneti megállapodás 2. cikkelyének lelkiismeretes teljesítését a román kormány részéről. Ezért úgy tűnik, gyakorlatilag aligha lehet beszélni Észak-Erdély átadásáról, még az említett szállítási szerződés aláírása után sem. Ezen kívül Észak-Erdély Romániának történő átadásának

⁵⁷⁷ Megküldve A. Visinszkijnek, irattárba. – az orosz szerk. megj.

⁵⁷⁸ Lásd a 17. sz. dokumentumot. (Goldberger a jelentését – miután azt megküldte a szovjet illetékeseknek – eljuttatta pártja vezetőségének is. Ezt lásd a 25. sz. alatt.)

kérdése a legfontosabb ösztönző erő a román kormánnyal szemben, nem csupán a fegyverszüneti megállapodásban foglalt gazdasági kötelezettségeinek teljesítése terén, de saját bel- és külpolitikájának alakításában is.

Ma nem állnak rendelkezésre olyan anyagok, amelyekkel határozott választ adnának [arra a kérdésre, hogy], Észak-Erdély melyik részét kellene átadni Romániának és melyiket Magyarországnak. Litvinov elvtárs bizottságának július hónapban összeállított jelentésében erre a kérdésre nincs válasz és most, hogy Magyarország Ideiglenes Nemzeti Kormányának megalakult, komolyan kell foglalkozni ezzel a kérdéssel. Úgy vélem, hogy Litvinov elvtárs bizottságának külön ki kellene dolgoznia ezt a témakört.

Ha olyan döntés születik, hogy nem kerül egész Észak-Erdély Romániához, akkor, valószínűleg ennek a javaslatnak előzetes egyeztetése lesz szükséges a szövetségesekkel, ami jelentős időt igényel. Ezért, figyelembe véve a fentebb kifejtetteket, úgy tűnik, hogy Észak-Erdély átadása a románoknak aligha mehet végbe az elkövetkező hónapokban.⁵⁷⁹

Ha ebből a következtetésből indulunk ki, figyelembe véve emellett Észak-Erdély súlyos gazdasági helyzetét és a Vörös Hadsereg szükségletei számára a meglévő ipar sikeres felhasználásának szükségességét is, célszerű volna létrehozni egy ideiglenes adminisztratív irányító szervet, alárendelni neki minden helyi hatóságot és rábízni az egész Észak-Erdély pénzügyi és gazdasági életének irányítását. Ez a helyi lakosságból összeálló ideiglenes adminisztratív irányító szerv, a 2. Ukrán Front katonai tanácsának megbízottja ellenőrzése alatt kell dolgoznia az 1944. október 27-i 6803. számú GOKO⁵⁸⁰ határozat alapján, amelyet a Vörös Hadsereg Magyarországra való bevonulásával kapcsolatban hoztak. (Azért mutatok rá erre a határozatra, mert ez meghatározza a szovjet katonai parancsnokság feladatait a felszabadított magyar területen. Érthető, hogy külpolitikai kötelezettségeink szempontjából Észak-Erdélyt nem lehet magyar területnek tekinteni.)

Ami egy észak-erdélyi bank létrehozásáról szóló javaslatot, valamint a Románia és Erdély közötti alapanyagcsere engedélyezését illeti, ezek a kérdések megoldhatók lennének az ideiglenes adminisztratív hivatal gyakorlati tevékenységének eredményeként.⁵⁸¹

Az ideiglenes adminisztratív vezetés felállítása kétségtelenül nyugtalanítani fogja a román kormányt. De ezt az akciónkat könnyen meg lehet magyarázni a románoknak, ugyanazokkal az érveket felhasználva, amelyeket felhoztunk a román kormánynak román adminisztratív szervek észak-erdélyi létrehozására irányuló

kérdésére adott válaszbán, rámutatva kiegészítésként a fegyverszüneti megállapodás 19. cikkelye – egész Észak-Erdély vagy nagyobb részének Romániának való átadása – gyakorlati megvalósításával kapcsolatos további részletes vizsgálatok szükségességére.

A. I. Lavrentyev

AVP RF. f. 125. Op. 33. P. 127. D. 7. 8-11. Az eredeti példány. Megjelent „Tri vizita A. Ja. Visinszkova v Bukareszt. 1944–1946. Dokumentii rosszijszkij arhivov”. M[oszkva], 1998. 22. számú dokumentum. Fordításunk alapja: Transzilvanszkij vaprosz. Vengero-rumünszkij territorialnünj szpor i SZSZSZR 1940–1946. Dokumentü. (Szerk.: Tofik, Iszlamov.) Moszkva, 2000. 67. dok., 269–270.

579 A *..*gal ellátott bekezdés a bal lapszálon két függőleges vonallal van megjelölve. Ehhez a bekezdéshez Visinszkij kézírásával a következő megjegyzés került: „Ez nem helyes. A legrövidebb időn belül elő kell készíteni a SZEB számára az átadásról szóló javaslatot. Ideiglenes hatóságot nem kell létrehozni.” – az orosz szerk. megj.

580 Állami Védelmi Bizottság.

581 Az adott bekezdéshez a következő megjegyzés olvasható: „Ezek a problémák egész Románia számára közösek és Románia többi részéhez hasonló módon a román kormánynak kell megoldania őket. Intézkedéseket kell felvázolni és megtárgyalni nem később mint XII. 29. A. V[isinszkij]. XII. 27.” – az orosz szerk. megj.